

Retorika és érvelés

Demonstráció – argumentáció

- A meggyőző beszéd tudománya, művészete, mestersége.
- **Demonstráció** : igaz premisszák → levezetési szabályok betartása → igaz konklúzió
- **Argumentáció** :
  - premisszák: a szükségszerűség, a bizonyosság hiányzik
  - az érvelésnek vannak szabályai és technikái (= gyakorlati fogások készlete)
  - nem bizonyossági, mégis elfogadható következtetés: „meggyőzőttség”

A retorika születése

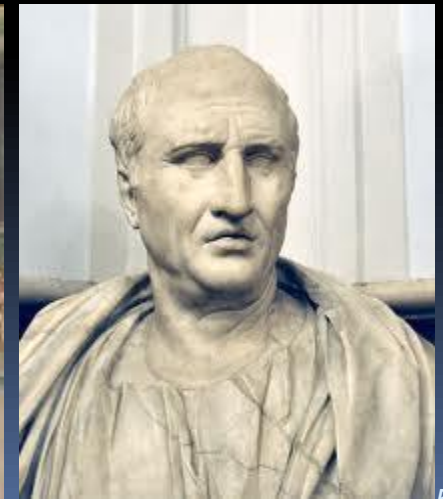
1. **„Természetes retorika”**
2. **A retorika fogalmasítása:** a retorika reflexió tárgya
  - a természetes retorika **szerves fejlődésének** eredményeként
    - ókori Görögország : „vándortanító” szofisták
  - **külsőváltozások** nyomán, általánosan elfogadott elvekből levont szabályok
    - ókori Görögország : „demokratizálás”
3. **filozófiai retorika** : Platón és Arisztotelész
  - tekhné rétoriké

A retorika alkalmazási területei

- 1. Bírósi retorika** (perbeszéd)
  - **idődimenziója** a múlt
  - **célja** az igazságosság / igazságtalanság elválasztása
  - **eszköze** a vád (állítás) és a védekezés
- 2. Alkalmi beszéd** (ünnepek, egyedi alkalmak beszédei)
  - **idődimenziója** a jelen
  - **célja** a becsület / becstelenség példái felmutatása
  - **eszközeként** magasztalja vagy kárhoztatja tárgyát
- 3. Politikai szónoklat** (a tanácskozás meggyőzése)
  - **idődimenziója** a jövő
  - **célja** a célravezető / célszerűtlen tettek elkülönítése
  - **eszköze** a döntésre buzdítás vagy eltántorítás

A szónoklás lépései (Cicero)

1. a szónoknak meg kell találnia a témáját : **inventio**
2. el kell rendeznie az anyagát, meggyőzőerővel : **dispositio**
3. feldíszíteni a gondolatait a nyelv segítségével: **elocutio**
4. elraktározni az emlékezetében: **memoria**
5. méltósággal és eleganciával előadni: **pronuntiatio**

A meggyőző beszéd eszközei

- **Külsők** : a kijelentéseket alátámasztó **bizonyítékok**
- **Belső**k : a beszéd eszközei ← a **retorikai eszközök**:
  - **Ethosz** : a beszélő „jó ember”, akinek hinni lehet; a beszédben megnyilvánuló **személyes kvalitások**
  - **Pathosz**: a hallgatóság **érzelmeinek** megindítása, melyek jelentősen befolyásolják a következtetéseiket
  - **Logosz** : a beszéd **értelmi** meggyőző erejére utal, az abban felsorakoztatott érvek hatása nyomán
    - **induktív**: példákból kiinduló
    - **deduktív**: általános premisszákból kiinduló

A meggyőző beszéd felépítése

1. Bevezetés

2. Elbeszélés → → → →

3. Kitérés

4. Részletezés

5. Bizonyítás → →

6. Cáfolás

7. Befejezés

Az elbeszélés legyen:

- a. rövid
- b. világos
- c. Valószínű

▪ A bizonyítékok:

- **Külső:** törvény; tanú; szerződés; kínvallatás; eskü
- **Belső:** ethosz; pathosz; logosz
- **Érvek:** a persona; a re

Retorika és argumentáció

- **Retorika** : A meggyőző beszéd tudománya, művészete, mestersége.
- **Meggyőzés eszközei:**
  - Mesterségen kívüli →
  - Mesterségen belüli → ethosz, pathosz +
  - + **logosz** = „észérvek” = meggyőzés az értelemre hatva →
- **Argumentáció** : Állítást megfogalmazó nyelvi kifejezés alátámasztása (= igazolása) egy másik kifejezéssel.
  - Ami alátámasztásra szorul: **vélekedés**
  - Az igazolásra kényszerítés: „Miért?”
  - Az **igazolás**: „Azért, mert...” → **indokok** szolgáltatása

Érvelésetelméletek 1.

- *Logikai megközelítés* = a **legerősebb** igazolás
- Igazként elfogadott premisszákból **szükségszerűen** igaz konklúzió
- = **következményreláció** = **formális igazolás**
- Alapsémája: a **szillogizmus**
- Szűk keresztmetszet: a premisszák **igazsága**
- Korrekció, kiegészítés: **dialektika**
- → vita: **ésszerűen gondolkodó és érvelő emberek véleményének egybeesése**

Érveléselméletek 2.

- **Retorikai megközelítés** = nincs igazság, csak **vélekedés**
- Egy elfogadott kiindulópontból levezetett **meggyőzésre** alkalmas vélemény
- **„Új retorika”** : a racionális argumentáció elmélete ← az **értékítéletek logikája**
- benne az **érvek tartalma**, s nem csupán szerkezete játszik szerepet → **helyesség**

Érvelésetelméletek 3.

- (Dialektika →) *Dialogikai megközelítés* = nincs igazság, csak **álláspont**
- beszédhelyzethez, a **szituációhoz kötődő problémamegoldó** érvelés
- Probléma → vita → érvelés (→ **jogvita**)
- Érvvel szembeni követelmények:
  - **Materiális** elfogadhatóság
  - **Formális** igazolhatóság
  - = **eljárás**i igazolhatóság

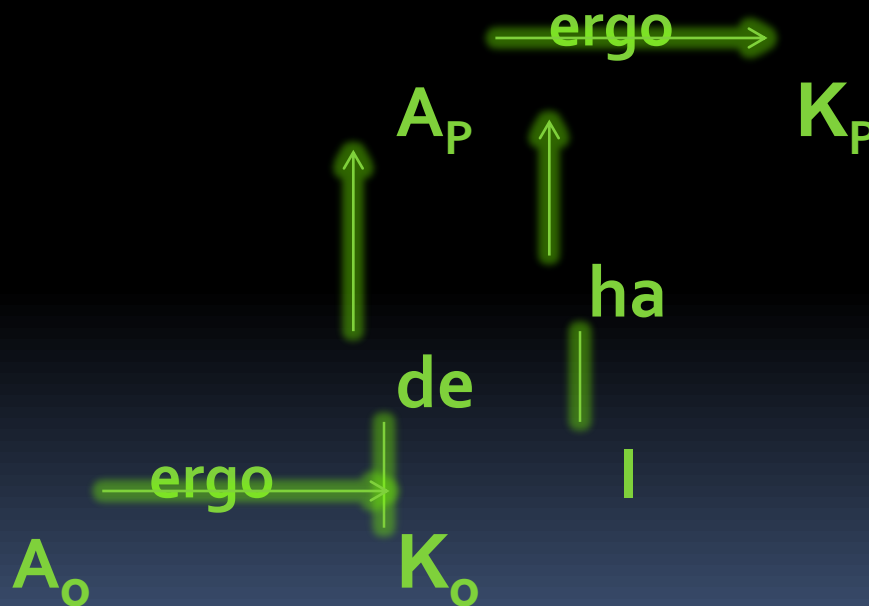
Érveléselméletek 4.

- *Kommunikációelméleti megközelítés* = nincs igazság, csak **beszédmegnyilvánulás**
- nyelvelméleti fogalmi keret: **pragmatika** → **beszédaktus-tan**
- **Érvelés = textus** ← **racionalitás** (←logosz)
- A kommunikáció racionalitásának feltétele: **ideális beszédhelyzet**
- (Habermas)

Az érvelés szerkezete

- **Logika:** $P \Rightarrow K$: premissza $\rightarrow$ konklúzió
- **Érv:** $A \rightarrow K$: argumentum $\rightarrow$ következtetés
- **Érv – ellenérv szerkezet:**

(**A**rgumentum – **T**ézis – **P**roponens – **O**pponens:)

Argumentáció-elemzés lépései

1. A probléma meghatározása

- *A vita oka, tétje, a vitabeli pozíciók*

2. A vitatott állítás megfogalmazása

- *A végső célként igazolni/cáfolni kívánt tézis*

3. Az érvelés feldarabolása

- *„A ergo K” szerkezetű elemi érvekre bontás*

4. Az argumentáció sávjai rekonstrukciója

- *Az elemi érvek láncolattá fűzése*

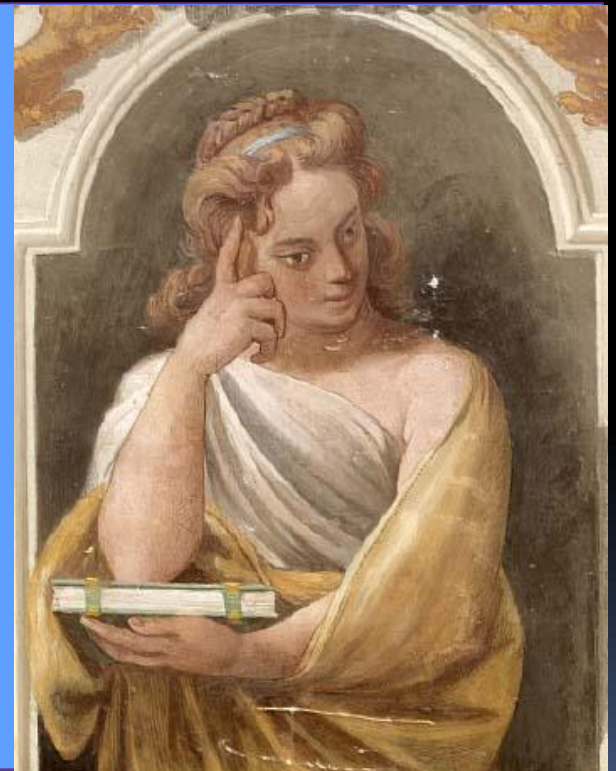
5. Argumentációs szerkezet rekonstrukciója

- *Az érvelési láncolatok beillesztése a vita egészébe*

Az érveléssel szembeni elvárások

Az érvelő szöveget jellemezze:

- a. Egység
- b. Haladás
- c. Folytonosság
- d. Tagoltság
- e. Arányosság
- f. Teljesség

Hibás érvek

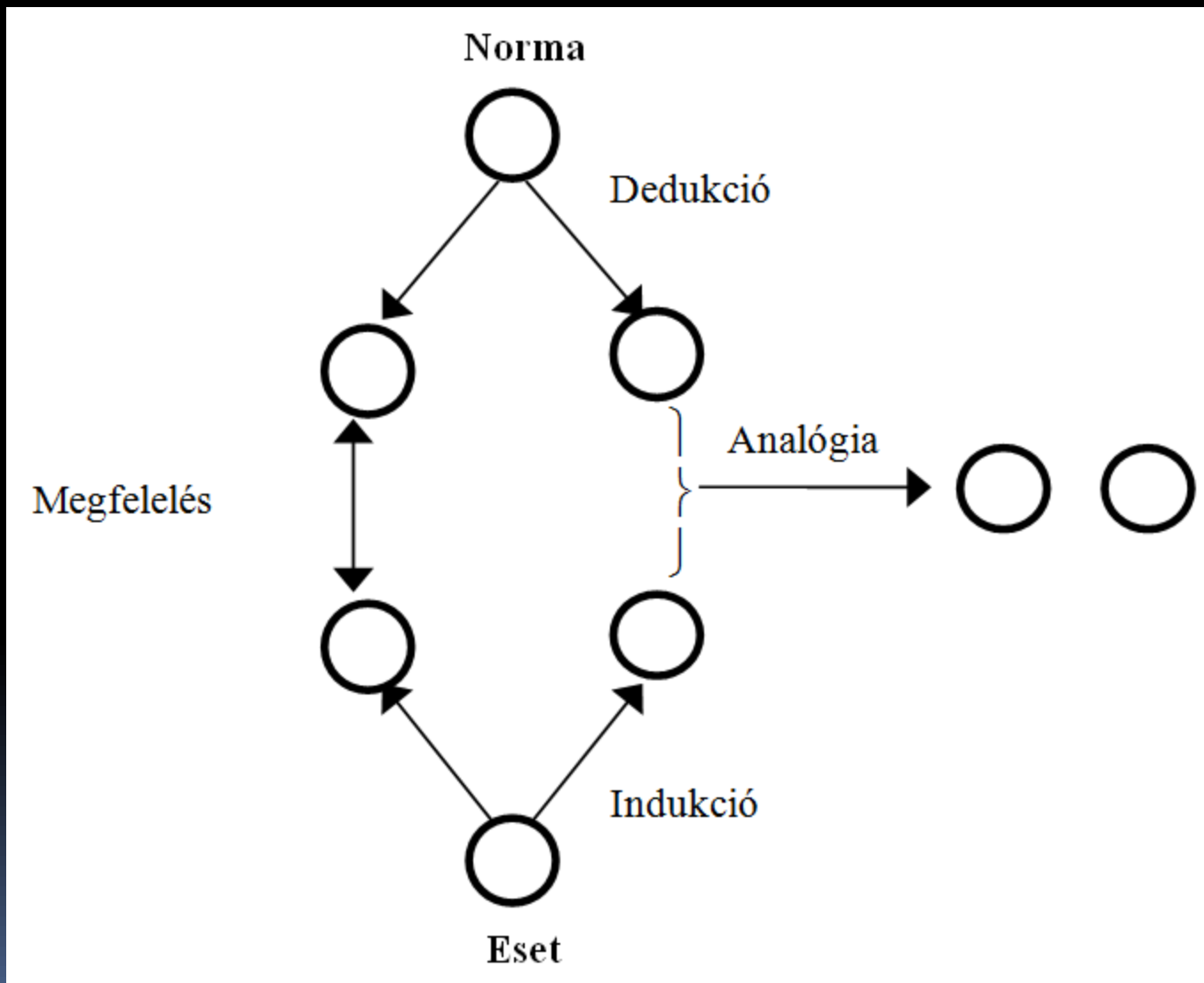
- **Sugalló kérdés**
  - *Még mindig iszol?*
- **Körbenforgó érvelés**
  - *Bánatomban iszok, mert nem tudok leszokni.*
- **Logikai hiba**
  - *A szomszéd egy kortyot sem ivott, mégis meghalt!*
- **Irreleváns következtetés**
  - *Te csak hallgass, te meg cigizel!*
- **Rész-egész összekeverése**
  - *A kedélyes emberek mind szeretik a jó bort!*

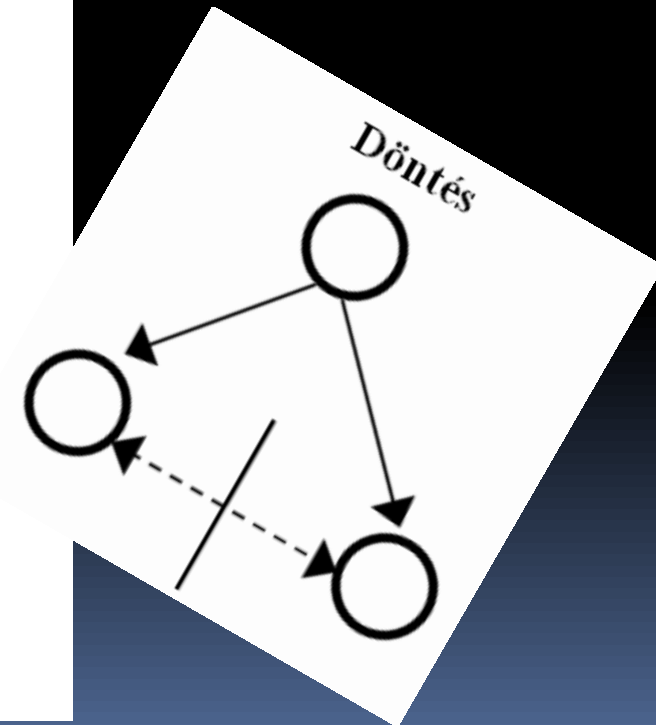
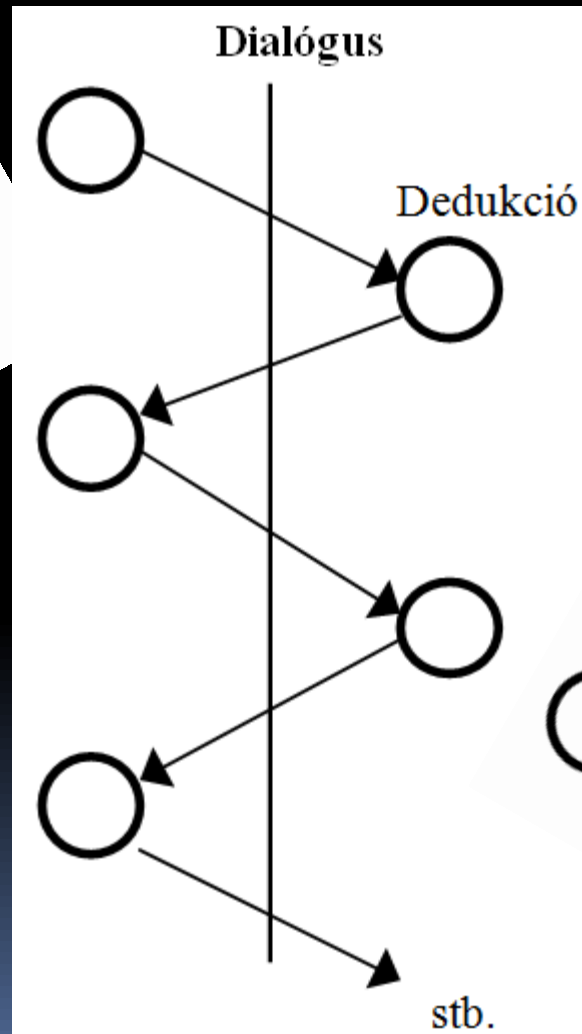
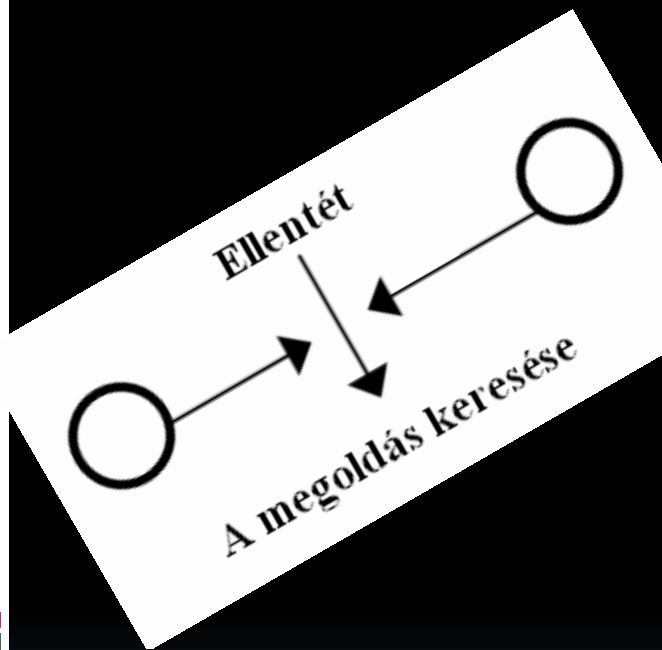
Hibás érvelések

- **Szalmabáb érvelés**
  - *Ha olyan okos lenne, tudna érthetően beszélni!*
- **Csúszós lejtő érvelés**
  - *Ha mindenkin segítesz, a végén koldusbotra jutsz!*
- **Hamis dilemmával érvelés**
  - *Válassz: tanulni akarsz, vagy csavargó leszel?*
- **Téves oktulajdonítás**
  - *Nem írná az újság, ha nem volna igaz!*
- **Téves általánosítás**
  - *Ez is azért van, mert olyan erélytelen vagy!*

Lineáris jogi argumentáció

Dialektikus jogi argumentáció

Retorikai díszítések

A klasszikus hagyománynak megfelelően:

- **Szintaktikai „figurák”**: a mondat szerkezettel való játék (szórend, kihagyás, megszakítás stb.)
- **Szemantikai „figurák”**: metafora, hiperbola, paradoxon, parafrázis, irónia stb.
- **Pragmatikai „figurák”**: szónoki kérdés, közönség megszólítása, „vallomás” stb.

